

НАИСТИНА, ФИЛОСОФИЯТА, КОМУ Е НУЖНА?

Николова В. (2016). *Философия? Кому е нужно?*
София: ИК „Проф. Петко Венедиков“. ISBN: 978-954-9870-87-9

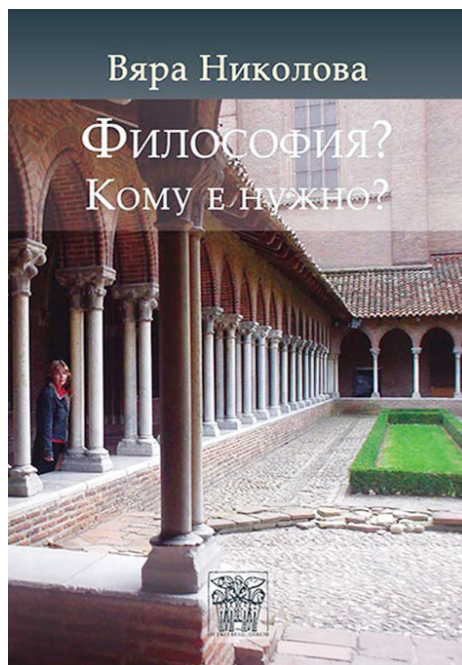
Желязко Стоянов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Вероятно неслучайно Вяра Николова задава същия въпрос, който преди 42 години Айн Ранд поставя в реч пред завършващите Военната академия на САЩ в Уест Пойнт (1974). В своето есе Айн Ранд, която е смятана в САЩ за „най-влиятелния мислител на XX век“, цели да покаже, че философията има основна роля в човешкия живот.

Целта на книгата на Вяра Николова е да изтъкне чрез този риторичен въпрос мястото на философията в живота на човека и в обществото. Структурата на книгата представя историята на философията по оригинален начин, чрез портрети на философи и философски позиции, с което демонстрира социалната роля на философията. Подобен подход е евристичен и забележителен с това, че прави философията разбираема и ясна до такава степен, че всеки може да открие собствената си философска нагласа.

Преди да представи философията в нейната многоликост, авторката се спира на същността на философията. Всеки сякаш интуитивно се досеща какво е философия, но научният подход изисква ясна експликация. В параграфа се изтъква консервативността на представата за философията от Аристотел до Хегел като за подход, който търси същността, инвариантното. Новото в

случая е, че философията е наречена 3Д по аналогия на новите технологии, които предлагат трето измерение. Във философията това трето измерение е стремежът към дълбочина, а не просто описание на проблема.

Първият раздел представя философията в няколко измерения: *като трансценденция* (разкриване на всеобщи и необходими истини, моделиране на една идея до една матрица, в която решението на проблема ще е завършено и обосновано), *като моделиране* (стремежът на Лулий да създаде нова универсална логика, която да сведе знанието до единство), *като мистицизъм* (религията, която вижда смисъла на човешкото съществуване в стремежа на човека да облекчи човешките болки и страдания), *като теодицея* (един нов прочит на теодицеята, според която християнският Бог не е хедонист, Той не иска да сме жизнерадостни, весели и безгрижни, иска да Го обичаме, да сме смирени), *като футурология* (любимата роля на философите, но само когато прогнозиите са най-обща и когато формулират критерии за развитието), *като съмнение* (след Декарт то е неотменна част от философстването) и накрая философията *като утешение* (за първи път Северин Боеций търси утеха във философията, но доколко това е възможно?).

Втората част на книгата е изградена от философски портрети, които имат силен психологически заряд, тъй като търсят основанията за съответната философска позиция.

Философът **мъдрец** страни от човешката суета, избягва удоволствията, не е високомерен, не претендира да знае всичко, не само се стреми към знание и добродетели, но и живее добродетелно в борба с конформизма и злото. Философът **цар** е социален архитект, стремящ се в своя социален проект към хармония и съвършенство, но възможно ли е? Философът **съветник** е убеден, че ще направи света по-добър, защото има интелектуално превъзходство над своя господар. Философът **гуру** е носител на силна идея и силен характер, за да се разпространи тя сред хората. Те са мъченици по свой различен начин в стремежа да издигнат философията до морални висоти. Философът **грешник** (Августин и Абеляр) анализира проблема за греха като несъпротива на злото. Философът **песимист** е фаталист; той има едно особено влечение към съдбата с убедеността за предопределеност и неведение. Философът **еретик** е доброволната позиция, пренебрегнала удобства, конформизъм и инертна съзерцателност, със силен личен стремеж да се промени светът. Разликата е, че ако политиките имат за тази цел властови структури, философите имат духовни ценности. Философът **моралист** – роля, в която философът е безспорен, има амбициозната цел да зададе ценностите на обществото, за да се промени към добро. Философът **присмехульник** (Волтер) е избрал мисията да подпомогне просвещението на владетелите чрез ирония, сарказъм, философско високомерие. Философът **оптимист** е Лайбниц, който поставя злото като част от хармонията, а в метафизичен смисъл разглежда несъвършенството като път

към съвършенството. Философът **дивак** (чрез психопортретите на Диоген и Русо) е опит да се представят две различни позиции срещу цивилизацията; единият е последователен в идейно и житейско отношение, другият е артист, търсещ оправдание за своята безотговорност, защото цивилизацията не е само удобство, а е отговорност. Философът **политик** е ново амплуа след Макиавели. Този проникателен философ формулира новите прагматични ценности, измествайки остарелите бутафорни представи, като чест, слава, благородство. Философът **нихилист** (Ницше) представя нихилизма като новата метафизика. Нихилизмът, като обезценяване и загуба на ценностите, е мъчителното усещане за липса на смисъл в отговора на въпроса „защо“. Философът **шаман** не предсказва, не прогнозира, а изрича зловещи прокоби, но обяснението е психологическо. Философът **историк** се опитва от конкретни исторически данни и позиции да изведе фундаментални зависимости и тенденции в историческото развитие. Философът **математик** търси отговор чрез математиката на един фундаментален проблем за наличието или отсъствието на закономерности, закони, каузалности, търсене на инварианти, които да се опишат с математически език. Философът **психоаналитик** е нова фигура от XX век, който поставя много проблеми за същността на човека, за смисъла на човешкия живот за злото и възможността за преодоляването му.

Книгата завършва с нещо като вопъл – „Никой не обича философите“, цитат на Бердяев, но авторката търси основанията и разбира се, отговаря на въпроса „Кому е нужна?“. Основната идея е, че само философията изследва същността на битието, познанието, морала, красотата, политиката и задава ценностите на обществото.

REALLY, PHILOSOPHY: WHO NEEDS IT?

✉ Prof. Zhelyazko Stoyanov, DSc.

E-mail: zhstoyanov@abv.bg